

— Θὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸ ὕδωρ νικηταί.

— Θὰ νικήσωμεν τὴν ζωὴν καὶ θὰ φθάσωμεν ὑπεράνω τῆς ἀγάπης.

— Πηγαίνωμεν, νυμφίε μου.

— Ἐλθέ. Ἐκεῖ κάτω εἰς τὰς κρύπτας, ἐκεῖ ποῦ δὲν εἰσέρχεται ὁ ἥλιος, ἐκεῖ, ὅπου πρὶν ἀποθάνειν ἐν τῷ ὕδατι, ἀπέθνησκον ἐν τῷ σκότει τὰ θύματα, ὑπάρχουν κλίται ὕγραί καὶ λίθινοι. Θὰ διέλθωμεν μίαν νύκτα ἀκόμη ἀγάπης ἐντὸς αὐτῶν. Ὅλοι οἱ μελλοθάνατοι, οἱ ὅποιοι διήλθον ἐκεῖθεν, ἀφῆκαν μίαν ἀγωνίαν, τὴν ὅποιαν θὰ πίνωμεν καὶ ἡ ὁποία θὰ κάμῃ τοὺς ἐναγκαλισμούς μας ἡδονικωτέρους, βαθυτέρους, φρικωδεστερούς, σπαρακτικούς. Ἐλθέ, θὰ πίνωμεν τὴν ἡδονήν, τὴν ἀγάπην, τὸν θάνατον ζωῶν ὁλοκληρῶν εἰς μίαν ὥραν.

Καὶ ὥς ἡ νύξ ἡπλοῦτο παντοδύναμος οἱ δύο ὑπέροχοι νικηταί, ὑψηλοὶ καὶ παράφοροι, εἰσῆλθον εἰς τὴν σκιὰν τῆς χρυσῆς εἰσόδου.

N. Δ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ

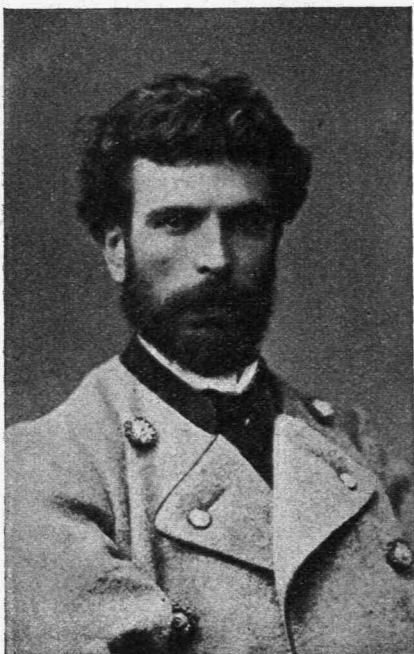
(Μικρὸν Μνημόσυνον)

ΕΝ τῷ προσώπῳ τοῦ πρό τιнос ἐν Μονάχῳ ἀποβιώσαντος Ἑλλήνου καλλιτέχνου Νικολάου Γύζη, ἡ Πατρίς ἀπώλεσεν ἐν τῶν ὀλίγων σεμνωμάτων τῆς καὶ ἡ Τέχνη τὸν ἀδρότερον μύστην καὶ ἀντιπρόσωπόν τῆς.

Τὸ ἡμέτερον «Ἡμερολόγιον» ἐκόσμησεν ἄλλο ἐκ τῶν σελίδας τοῦ (ἐν τῷ τόμῳ τοῦ 1896) δι' ὥραιας προσωπογραφίας τοῦ καλλιτέχνου καὶ τινων εἰκόνων τῶν ἔργων του, ἠτύχησε δὲ νὰ παραθέσῃ λεπτομερεῖς βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ καλλιτεχνικοῦ του σταδίου, ἃς, ζητηθεῖσας ἐπιμόνως, ἠυδόκησε νὰ παράσχω ἡμῖν αὐτογράφους ὁ ἴδιος καλλιτέχνης.

Ἀνάλυτιν τοῦ θαυμασίου καλὰμου τοῦ Γύζη καὶ κριτικὴν τῶν ἔργων του θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ παραθέσωμεν εἰς τὰ στενὰ ὧδε ὅρια τοῦ βιβλίου ἡμῶν, ἐν ᾗ μάλιστα ἐποχῇ ἡ εὐρωπαϊκὴ τεχνολογία ἀσχολεῖται εἰσέτι ἀποκαλύπτουσα καὶ ἐξαίρουσα τὸν Ἕλληνα ζωγράφον.

Οἱ θέλοντες νὰ γνωρίσωσι τὸν Γύζην ὡς καλλιτέχνην, ὡς Ἕλληνα, ὡς ἄνθρωπον, ἃς ἀναγνώσωσι τὸ ἐπιμνημόσυνον τεῦχος, ὅπερ ἀφιέρωσεν ἡ Διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων», παραθέσασα καὶ τοὺς κυριωτέρους τῶν

Ο ΓΥΖΗΣ ΝΕΟΣ

πινάκων του. 'Αλλ' οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς του κόσμον, νὰ αἰσθανθῶσι τὴν θείαν πνοὴν τῆς τέχνης, ἥτις ἐφώτιζε τὸν νοῦν καὶ ἐθέρμαινε τὴν καρδίαν καὶ ἐζωογόνει τὸν χρωστῆρα τοῦ ἀρχαιοπρεποῦς καλλιτέχνου, ἃς ἐντρυφῆσωσιν εἰς τὰς ὡραίας καὶ ποιητικωτάτας σελίδας τῆς περὶ Γύζη μελέτης, ἣν ἐξεπόνησεν ὁ διαπρεπὴς συντάκτης τοῦ «'Αστεως» κ. Δ. Γ. Κακλαμάνος, καὶ ἐν ᾗ μετὰ δυνάμει ἅμα καὶ λεπτότητος ἐρευνᾷ καὶ ἀναλύει τὸ μέγα ἔργον καὶ τὴν μεγάλην ψυχὴν τοῦ καλλιτέχνου.

Ἐπιφανὴς ἄγγλος κριτικὸς, ὁ Οὐίλλιαμ Ρίττερ, ἀφιερωὼν πλῆρες θαυμασμοῦ ἄρθρον πρὸς τὸν Γύζην, ἀνακηρύττει αὐτὸν ὡς τὸν «μεγαλειότερον

ἵσως σχεδιαστὴν τοῦ αἰῶνος», ὡς « ἓνα τῶν διδασκάλων τῆς χάριτος καὶ τοῦ μεγαλείου», ὡς ζήσαντα καὶ ἐμπνευσθέντα μᾶλλον εἰς τοὺς χρόνους τῆς αἰωνίας νεότητος τοῦ Πραξιτέλους καὶ παραμεινάντα ἑλληνα ἀπόδημον ὑπὸ τὸν ὀμιχλώδη οὐρανὸν τοῦ Μονάρχου, ἔνθα, ἂν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν ὅλην ὡς καθηγητὴς τῆς Ἀκαδημίας, διετήρησεν οὐχ ἥττον λεπτήν καὶ ἀμείωτον τὴν συνείδῃσιν τοῦ ἀρχαίου κάλλους, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀδιαλείπτως προσηλωτοῦτο καὶ ἐζήτει νὰ συλλάβῃ ἡ ψυχὴ του. Συμπεραίνει δὲ ὅτι διὰ τῆς εὐρυθμίας, τῆς εὐγραμμίας, τῆς σεμνότητος, καὶ τῆς περὶ τοὺς χρωματισμοὺς φωτεινῆς εὐγενείας, ἣν οὐδαμῶς ἐπηρέασεν οὔτε ἡ φλωρεντινὴ ξηρότης· οὔτε ἡ βιαιότης τῶν ἐνετικῶν χρωμάτων οὔτε οἱ ψευδεῖς καὶ λιπόψυχοι τόνοι τῆς Ἰαπωνικῆς τέχνης, ὁ Γύζης ἀπορρέει γνήσιος ἀπόγονος τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλου, καὶ ἀφοῦ ἀναλύσῃ ἐν πρὸς ἐν τὰ ἔργα του καὶ καταδείξῃ οἷον φῶς καὶ λεπτὴν διαίσθησιν ἀρχαιοπρεποῦς κάλλους διέπνεεν αὐτὰ, καταλήγει ἀναφωνῶν: « Καὶ τὸν καλλιτέχνην » ὅλων τούτων τῶν ἀριστουργημάτων εἶχον ἐν μέσῳ ἡμῶν· ἡμεῖς δέ, » οἵτινες θὰ ἐγονυπετοῦμεν ἂν ὁ Φειδίας ἢ ὁ Πραξιτέλης ἐπανῆρχοντο, » δὲν ἀνεγνωρίσαμεν ὅλοι τὸν ἐγγονόν των! . . . »

Ὁ αὐτὸς τεχνογράφος τάσσει τὸν Γύζην παρὰ τὸν Βωδρὺ, τὸν Πουβίς δὲ Σαβὰν καὶ τὸν Γουσταῦν Μορώ. Ἐκ τῶν πρώτων εἰκόνων του, τῶν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Πιλότη γραπεισῶν, ἐξαίρει τὴν « Ἰουδίθ » καὶ τὴν « Ἰωσήφ ἐξηγούντα τὰ ὄνειρα » ὡς ἔργα ἐφαμίλλα πρὸς τὰ τελειότερα τοῦ Μάκαρτ. Τὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας λαϊκὰς σκηνάς καὶ πρὸ πάντων τὰς σπουδὰς ἃς ἀπεκόμισεν ἐκεῖθεν ὁ Γύζης, θαυμάζει ὡς μολυβδογραφίας ἐκτάκτου ἀκριβείας, καὶ ὧν ἡ τελειότης τῆς συνοπτικῆς ὑποδηλώσεως ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν εὐκαμψίαν καὶ τὸν χαριεντισμὸν ρυθμοῦ σχεδὸν μουσικοῦ. Ἀξιοῖ ὅτι καὶ εἰς τὰ ἀπλούστερα ἀκόμη τῶν ἔργων τοῦ Γύζης, οἷα προμετωπίδες, περιοδικὰ, διπλώματα, προγράμματα κλπ. ἐγέναν τὴν ἐκπληξὴν διὰ τὸν ὑπέροχον ἰδανισμὸν, δι' οὗ τὰ περιέβαλλεν, ὡς ἂν ἀνεκάλυπτε τίς τοὺς βραχίονας τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου ἐντὸς παλαιοπωλείου. Ὡς τοπιογράφον καὶ ζωγράφον τοῦ οἴκου θεωρεῖ τὸν Γύζην ὡς προτρέχοντα τῶν χρόνων του. Ἡ ἐκλογή τῶν θεμάτων τούτων, τὰ ὁποῖα ἐνέπνεον πάντοτε λόγοι ἀρμονιῶν ἐξαίρετων καὶ λεπταισθήτων συμφωνιῶν τῶν τόνων, μένει καὶ νῦν ἔτι ἑκτακτος. Διὰ τὴν « Ἀποθέωσιν τῆς Βαυαρίας », ἣν διαπνέει αἰσθημα ἀκραφνῶς ἑλληνικόν, τελειότης δὲ τῶν γυμνῶν καὶ τῶν πτωχῶσεων ἐφαμιλλῶν πρὸς τὴν Νίκης τῆς Σαμοθράκης, λέγει ὅτι ὑπῆρξεν ἐν Νυρεμβέργῃ τὸ χάσμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ πνεύματος. Ἡ « Ἑαρινὴ Συμφωνία » εἶνε ἀνταύγεια τῆς γοητεύσεως του πρὸς τὴν μουσικὴν τοῦ Βεττόθεν καὶ τοῦ Σούμπερτ. Τὸ « ὄραμα τῆς ἐμφανίσεως τοῦ νέου αἰῶνος » διὰ τε τὸ σχέδιον καὶ τὸ σκιοφως, τὸσον πρωτοφανῶς ἐξαίσια, ὡς νὰ φαίνωνται τὰ εἰκονιζόμενα πρόσωπα οἰονεῖ ἐξ ἀλαθάστρου καὶ ἔσωθεν φωτιζόμενα, κρίνει ὡς ὅξιν τῶν διαστάσεων τοῦ Τιντορέτου εἰς τὸ Δουκικὸν Παλάτιον· οὐδὲν τὸ περιττόν, τὸ μιμητικόν, τὸ ἀγυρτικόν καὶ εἰς τὰ ἀπλούστερα ἔτι τῶν σχεδιαγραμμάτων του· τὰ πάντα εὐχαριστοῦν τὸ βλέμμα, τὴν ψυχὴν, τὸ πνεῦμα. Αὐστηρότης καὶ κομψότης, μορφή καὶ πνεῦμα, οὐδέποτε συνηρμόστησαν καλλιτέρον. Ἐκάστη σύνθεσις του ἔχει ρυθμὸν ὡς στροφή τοῦ Πινδάρου. Κεῖ εἰς αὐτάς

ἀκόμη τὰς ἄλλη ὀρικὰς παραστάσεις ἢ σκέψεις τοῦ Γύζη ἦτο ἀκριβής, ἐναργής, καθορίζουσα καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐπουσιώδη μετὰ λεπτολογίας ἀξίας τῶν παρομοιώσεων τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν ἀλληγοριῶν τοῦ Πλάτωνος. «Ὁ-λίγαι γραμμαὶ, λέγει ὁ κ. Κακλαμᾶνος, ἐρριμμέναι ἐπὶ τοῦ χάρτου, καὶ τὰ ἀπλούστερα τῶν σχεδιαγραφημάτων τοῦ Γύζη, ἐνέχουν βαθύτητα εἰς τὴν σύλληψιν καὶ διαύγειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, καὶ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης ἡ ἔμπνευσις προσδίδει θέληγητρόν τι, τὸ ὁποῖον συναισθάνονται καὶ ζητοῦν νὰ ἐξηγήσουν οἱ ξένοι κρινικοί.»

Ὁ Γύζη· ὑπῆρξεν ὑπέροχος ὡς καλλιτέχνης καὶ ὡς ἄνθρωπος. Ὁ εἰς συνεπλήρου καὶ ἐξωράιζε τὸν ἄλλον. Ἀπὸ τὴν ἀνεξάντλητον καρδίαν του ἀνέβλυζον τὰ εὐγενέστερα καὶ ὑψηλότερα τῶν αἰσθημάτων. Ἀλλὰ πρωτίστως ὑπῆρξεν Ἕλλην. Ἡσθάνετο, ἐλάτρευε, ἔζη, ἔψαλλε τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἰδανικά του, ἡ ζωὴ του, ἡ φιλοδοξία του, τὸ ἔργον του ὅλον ἐστρέφετο περὶ τὸ γλυκὺ Ἰνδαλμα τῆς Πατρίδος. Καὶ αὐτὸς, εἰς οὗ τὴν εὐρεῖαν ψυ-ἔζων ἠδελφωμέναι ἡ Τέχνη καὶ ἡ Ἑλλάς, δὲν ἐτόλμα — ἔλεγε μετριοφρο-νῶν— νὰ ἐξεικονίσῃ τὴν Ἑλλάδα φοβούμενος μὴ ἡ τέχνη του ἀπεδεικνύετο κατωτέρα τοῦ ἰδανικοῦ του. Εἰς πάντα τὰ ἔργα του, λέγει ὁ Ρίττερ, ἡ αὐτὴ διαύγεια, ἡ αὐτὴ κομψότης, ἡ αὐτὴ λεπτότης τῆς σκέψεως καὶ ἡ θέλησις νὰ διατηρήσῃ τὸ θεῖον δικαίωμα τοῦ νὰ εἶνε Ἕλλην!

Καὶ ὁ κ. Κακλαμᾶνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν θαυμασίαν μελέτην ἐξεικονί-ζεται καὶ φωτοβολεῖ ἐν πάσῃ ἀναλυτικότητι ἡ ψυχὴ καὶ ἡ τέχνη τοῦ Γύζη, κλείει αὐτὴν διὰ τῆς ἐξῆς ἀποστροφῆς: — «Τὰ ὅσα τοῦ Γύζη ἀναπαύον-»
 » ται εἰς τὸ Εἰρηνεῖον τοῦ Μονάχου, νοσταλγὰ τοῦ κυανοῦ τῆς Ἑλλάδος.
 » Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀσυγχώρητον ἂν δὲν ἀνεκομίζαμεν τούλαχιστον ὑπὸ τὴν
 » σκιάν τῆς Ἀκροπόλεως τὰ ἔργα του, ὅσα ἐγεπνεύσθη, ἐδημιούργησε
 » καὶ εἰργάσθη, μίαν ἔχων λατρείαν, τὴν λατρείαν τῆς ιδέας, τὴν ὁποίαν
 » δι' αὐτὸν ἐξεπροσώπει ἡ Ἑλλάς, καὶ πρὸς ἓνα προσηλωμένος ἀστέρα,
 » τὸν ἀστέρα, ὅστις στίλβει αἰδῖος ἐπὶ τοῦ αἰτώματος τοῦ Παρθενῶνος.»

Ἑγγαμοὶ δυστυχεῖς καὶ ἑγγαμοὶ βλάκες

Πρὸ τῆς Θύρας τοῦ Παραδείσου, ἣν φυλάττει ὁ Ἅγιος Πέτρος, φθάνουσι δύο καθολικοί, ἀξιοῦντες ὅτι ἔχουσι δικαίωμα εἰσόδου.
 — Μὰ τί λόγους προβάλλεις; λέγει εἰς τὸν πρῶτον.

— Ἐζήσα νυμφευμένος τριάντα χρόνια...

— Ἀ! ἔχεις δίκαιον· ὀρίστε μέσα. Καὶ σύ; ἐρωτᾷ τὸν δεύτερον.

— Ἐγὼ ἔχω διπλάσιον δικαίωμα.

— Διατί;

— Διότι ὑπῆρξα δύο φορές νυμφευμένος.

— Φεῦγα ἅπ' ἐδῶ! τοῦ λέγει ὁ Ἅγιος Πέτρος· ἐγὼ λυποῦ-
 μι τοὺς δυστυχεῖς, ὅχι ὁμῶς τοὺς βλάκας!

Η ΨΥΧΟΜΑΝΑ

[Έργον τοῦ Ν. Γούζη]